

Sasánovci

- ich ríša znamenala unifikáciu po stránke regionálnej, a islam len nasledoval model ktorý bol už vytvorený
- Abbásovský kalifát bol v mnohých ohľadoch oživením modelu Sasánovskej ríše
- rôzne pramene máme pre 3. stor., ako stredoperz. nápisy, rímske a arménske pramene, pre 4. stor. a 5. ich je menej
- ďalším prameňom sú mince a pečate, sýrske pís. pramene
- arménske pramene poskytujú odlišný pohľad na iránsko-rímsky konflikt v Mezopotámii
- v 6. stor. historik Agathias, ktorý mal prístup do kráľ. archívu v Ktesifonte
- r.224 – Ardashir I. porazil partského kráľa Artabana IV. a založil Sasánovskú ríšu, začal používať titul ,kráľ kráľov, a začal dobýjať územie – Iranshahr, v meste Taxila sa našli mince s menom Sasa a je možné že odtiaľto pochádza dynastia Sasánovcov
- Sasánovská kampaň začala už za vlády Pabaga, otca Ardashira I., ktorý v provincii Persis zvrhol z trónu miestneho vládcu Ishtakra
- pri invázii do Arménska, Sýrie a Kappadokie narazil Ardashir na rímskeho cisára Alexandra Severa (222-235)
- keď Severus zomrel pripadli aj Mezopotámia, Dura, Carrhy, Nisibis a Hatra Ardashirovi
- jeho syn Shapur I. (240-270) sa stal jeho co-regent a pokračoval v dobovačnej politike
- stratégia Sasánovcov – synovia vládli v provinciách a keď zomrel panovník, nastúpili na trón
- r. 243 – do Mezopotámie vtrhol rímsky cisár Gordian, zomrel v Zaithe (sev. Mezopotámia) r. 244
- víťazstvo je zobrazené na reliéfe v Naqsh-e Rostam
- r. 252 zaútočil Shapur I. na Rimanov pri meste Barbalissos – podarilo sa mu zobrať cca 37 miest v Mezopotámii a Sýrii
- r. 260 začal tretie voj. ťaženie do východnej Mezopotámie a Sýrie a na východné pobrežie Stredoz. mora; cisár Valerián bol zajatý a odvedený na sasánovské územie
- Arménsko bolo jablkom sváru – strategické a ekonomické záujmy; Shapur plánoval zavraždiť arménskeho kráľa Chosrova a mal vládnuť kráľ Tirdates
- za vlády Shapura I. bol sformovaná zoroastriánska „cirkev“ pod vedením Kerdira
- v tomto čase sa vynoril aj Mání, ktorý dostal povolenie od samotného Shapura I. kázať v ríši, počas panovania Ardashira odišiel do Indie
- za týchto dvoch kráľov dochádza k nárastu administratívy a zväčšeniu dvora
- Hormizd I. (270-271) pravdepodobne najmladší syn Shapura I., vybudovanie mesta Ram-Hormizd
- Wahram I. (271-274) – starší syn Shapura I. ale predbehol ho Hormizd I.
- Wahram II. (274-293), Kerdir získal väčšie právomoci a začal perzekvovať Židov, Kresťanov, Manichejcov, Mandejcov a Budhistov
- prvý panovník ktorý mal na minciach zobrazenú svoju rodinu
- r. 283 cisár Carus zaútočil na východe ale zomrel v Mezopotámii
- Arménsko bolo rozdelené a na západe panoval Tirdates IV. a Narseh v časti nazvanej Persarmenia

- Wahram III. – známy ako kráľ Sakov – Skýtov, bol zajatý, popravený a Narseh sa stal Kráľ kráľov
- r. 296 obnovil Narseh vojnu s Rómom, počas bojov bola zajatá jeho žena a rodina takže počas tzv. Zmluva z Nisibe dostal späť rodinu a vrátil Arménsko Tiridatovi
- počas 3. storočia došlo ku kanonizácii Zoroastrizmu a bola dosiahnutá rovnováha medzi štátom a cirkvou takže jeden bez druhého neboli schopní vládnuť
- Hormizd II. (302-309) – snažil sa stabilizovať perzsko-arménske vzťahy, oženil svoju dcéru s arménskym princom
- Tiridates IV. v arménsku zatiaľ prijal kresťanstvo
- arménska historiografia, ktorá je prokresťanský orientovaná označila predchádzajúce obdobie za obdobie nevzdelanosti, nejednotné a až prijatím kresťanstva prišlo všetko dobré...)
- Shapur II. (309-379)
- 325 sa ujal vlády, vypudil Arabov z juhu krajiny, vybudoval obranný val – arabská stena blízko mesta Hira
- jeho syn vládol v oblasti Kushanu
- r. 361 Julian Apostata porazil Shapur II., hl. mesto Ktesifon však nedobyl
- r. 363 – 364 cisár Jovian, uzavrel mier s Shapurom II., ktorý Rimania nazvali *ignobili decreto* - hanebná dohoda; odstúpili Perzii Mezopotámii, Arménii a príslahlé územia
- v Arménsku vládol Arshak II 350-368, spojil sa s Rimami proti Sasánovco, Peržania ho však zajali a uväznili na hrade Zabudnutia
- r. 377 bolo Arménsko rozdelené medzi Shapura II. a rímskeho cisára Valensa
- Yazdgerd I. (399-420) – sasánovske pramene ho nazývajú hriešnikom, pretože údajne zabil niekoľkých zoroatriánskych kňazov ale taktiež Židov a kresťanov
- jeho vláda bola obdobím mieru, prosperity; rímsky cisár Arcadius ho dokonca požiadal aby bol ochrancom jeho syna Theodosia II.
- Yazdgerd II. (438-457) – centrum záujmu sa posunulo smerom na východ, kde musel čeliť Hunom
- 451 – arménska armáda na čele s Vardanom bola zdecimovaná, a táto porážka sa stala symbolom odporu u arménskych kresťanov
- Hormizd III (457 – 459)
- Peroz (459 – 484) – synovia Yazdgerda II.,
- Peroz povolil Arméncom praktizovať kresťanstvo a uzavrel dohodu s východorímskou ríšou o spolupráci pri obrane Kavkazských priesmykov
- 469 – Peroz bol zajatý v boji proti Hephtalitom (Huni)
- počas jeho vlády boli perzekúcie najmä proti Židom
- Balash (484-488) – strýko Kavada I., ktorý ho oslepil
- Kavad I. (488-531), musel čeliť politickým a ekonomickým problémom,
- počas jeho vlády sa podarilo kňazovi Mazdakovi spôsobiť sociálne nepokoje v ríši, získal si na svoju stranu kráľa Kavada I., snaha o obmedzenie moci šľachty, habanie majetku
- 496 bol Kavad zosadený a utiekol k Hephtalitom
- r. 499 sa vrátil na trón
- počas jeho neprítomnosti vládol Zamasp

- Chusrav I. (531-579) – stelesnenie kráľa filozofa na tróne v Sasánovskej a Blízko východnej histórii
- svoju moc opieral nie o nobilitu ale o nižšiu šľachtu, tí sa stali aj chrbtovou kosťou jeho armády a taktiež ekonomického systému a výbercami daní
- vybudoval systém valov na obranu ríše – podobne ako v Číne Veľký čínsky múr
- podporoval intelektuálne vzťahy s Indiou a Rímom – diela z medicíny, astronómie, poviedky, príbehy manuály pre hry boli privezené a preložené z Indie
- ríšu rozdelil na 4 regióny kde umiestnil jedného generála – *spXhbed*;
- zreformoval daňový systém kde zaviedol dane aj podľa produktu a produkcie nie len podľa množstva pôdy vo vlastníctve
- 532 uzavrel tzv. Večný mier s cisárom Justinianom, kde Perzia získala zlato na ochranu kaukazského priesmyku, kontrolu nad väčšinou Arménska a Iberie (Gruzínsko)
- 541 – 557 – vojna medzi východorímskou ríšou a Sasánovcami o Arménsko
- 557-558 porazil Hephtalitov
- Hormizd IV. (579-590) – Chusravov syn, známy pre svoju aroganciu a tyraniu voči nobilitu na dvore
- Chusrav II. (590-628) Hormizdov syn, opäť boje o Arménsko, dobyl Palestínu, Egypt, Lýbiu, Anatóliu
- 628 ho nobilita a kňazi odstránili a všetky dobyté územia boli do roku 630 vrátené východorímskej ríši.
- Shirin – jeho obľúbená manželka je známa v epickej literatúre a taktiež ako propagátorka kresťanstva
- Kavad II., jeho syn vyvraždil takmer všetkých potenciálnych dedičov sasánovskej rodiny
- 628 bol zavraždený
- Ardashir III. – jeho syn 628-629, jeho matkou bola pravdepodobne byzantská princezná
- Buran – jedna z dcér Chusrava II 630-632 – snažila sa skonsolidovať ríšu, zbavila obyvateľstva ťažkých daní
- Yazdgerd III (632 – 651), vnuk Chusrava II., nastúpil na trón ako osemročný
- zabitý pri meste Merv nejakým mlynárom, ktorý ho nespoznal na úteku (Turkmenistan)

sasánovská spoločnosť

- náboženstvo a štát boli 2 piliere spoločnosti, navzájom od seba neoddeliteľné, nemohli jeden bez druhého existovať
- *aswXrXn*- jazdeckto, najdôležitejšia časť armády
- ľahká jazda – zložená zo žoldnierov alebo obyvateľov kmeňov – Turci, Arméni, Chazari, Gruzínci
- ďalšou časťou boli slonie jednotky
- pisári
- sprevádzali armádu, boli zodpovední za nápisy, preklady dokumentov do gr., arab., sanskr. a iných jazykov

otroctvo

- v domácnosti alebo chrámoch
- ženy otrokyne sa starali o deti pána
- mohlo skončiť smrťou pána alebo prepustením
- dostávali mzdu a mohli mať vlastné rodiny

ženy

- považované za tvory, ktoré mohli zničiť spoločnosť
- ak sa zasnúbili počas obdobia menštruácie zasluhovali smrť
- muži sa im mali vyhýbať lebo boli veľmi nebezpečné a nákazlivé
- mohli sa vydávať od 9 rokov a chlapci od 15
- vyžadovalo sa od nich aby si 3x denne kľakli pre manžela a opýtali sa aké je jeho želanie a ako ho môže urobiť šťastným
- ak sa žena nechcela vydať zasluhovala si smrť
- žena nemá inteligenciu, žene nepovedz tajomstvo – veľmi populárne príslovie

xw²dodXh – zvyk v kráľovskej rodine z dôvodu zachovania čistoty krvi a celistvosti majetku – svadba medzi otcom a dcérami, matkou a synmi, bratmi a sestrami

náboženstvo

- za Ardashira sa stal zoroastrizmus oficiálnym náboženstvom
- kresťanstvo v podstate tolerované, biblia preložená do stredoperzských jazykov
- za Shapura I. sa na scéne objavil Mání, bolo mu dovolené hlásať svoje myšlienky – hlásal protiklad medzi materiálnymi a duševnými vecami, bol antimateriálne založený
- Mání žil v Babylone kde mohol hlásať svoje idey rôznym národom a ľuďom rozličných vyznaní
- najal si pisárov, ktorí jeho myšlienky prekladali do rozličných jazykov
- zdá sa že bol nepriateľský iba voči Židom

Kerdir

- významný zorostríanský učiteľ – kňaz v 2.pol. 3 stor., neskôr povýšený na hlavného kňaza - *h²rbed* a hlavného sudcu - *dXdvar*
- zanechal niekoľko životopisov vedľa kráľovských nápisov

ekonomika a poľnohospodárstvo

- farmárstvo, poľnohospodárstvo
- figy, datle, orechy, zelenina, ryža, olivy

obchod

- Sasánovci ovládli perzský záliv – rozvoj námorného obchodu
- mali svoje kolónie až v Malajzii
- hodvábná cesta
- obchod s Čínou
- Sogdovia boli významnými obchodníkmi, ktorí kontrolovali obchod na hodvábnnej ceste